

Varhaiskasvatuksen johtaja Kaisa Rantala, vs. johtava rehtori Vesa Malin, vs. sivistystoimenjohtaja Kimmo Kuusimäki

Lapsivaikutusten arviointi

Lapsivaikutusten arviointi ennakoi vaikutuksia

Palveluverkkoselvitykseen sisältyvällä lapsivaikutusten arvioinnilla ennakoidaan uudistuksen vaikutuksia lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen palvelukokonaisuuksien, uudistuvien oppimisympäristöjen sekä turvallisen kasvu ympäristön näkökulmasta. Lisäksi tuetaan palveluverkkoselvityksen sisältöön liittyvää asiantuntiatietoa.

Lapsivaikutusten arviointi pohjautuu kansallisiin YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteisiin, jotka ovat

- lapsen edun ensisijaisuus (lapsen etu on otettava huomioon kaikissa lapsia koskevissa julkisten hallintoviranomaisten toimissa)
- lapsen oikeus syrjimättömyyteen (tasavertainen kohtelu)
- lapsen oikeus osallistua (lapsen oikeus vaikuttaa ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla).

Palveluverkkoselvityksen lapsivaikutusten arvioinnilla halutaan vahvistaa lapsen oikeuksien sopimukseen perustuvaa päätöksentekoa.

Perhetalot ja kampukset hyvinvoinnin keskuksina

Palveluverkkoselvityksessä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen monipuolisiksi ydinkeskuksiksi muodostuvat perhetalot ja kampukset, joiden toiminnalla pyritään edistämään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia.

Parhaimmillaan perhetalot ja kampukset ovat yksiköitä, joissa toteutuu

- laaja-alainen eri toimijoiden yhteisöllinen toiminta ja toimintakulttuuri
- lasten ja nuorten oma osallisuus sekä siihen perustuva yhteisö ja kehittämistyö
- lasten ja nuorten kaverisuhteiden tuki, kiusaamisen ehkäisy ja tehokas puuttuminen kiusaamiseen
- kokonaiskoulupäiväajattelun mukainen toiminta, jossa varhaiskasvatus ja koulu tukevat myös lasten, nuorten ja perheiden vapaa-aikaa ja harrastamista
- monipuolinen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävien palveluiden edistäminen
- sosiaali- ja terveydenhuollon jalkautuminen sekä oppimisen erityispalvelut
- kasvatuskumppanuus ja vanhemmuuden tuki.

Yksi keskeisistä perhetalo ja kampus -mallien innovaatioista on huolehtia jatkumosta elämänkaaren vaativissa siirtymävaiheissa (varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta perusopetukseen, alakoulusta yläkouluun).

Mallien toteuttamiseen tarvitaan uudistuvaa toimintakulttuuria sekä palveluissa että palvelurakenteissa. Nyt tavoitellaan siirtymistä hallinto- ja ammattikuntakeskeisyydestä lapsi-, nuori- ja perhelähtöisyyteen. Silloin myös rakennetaan siltoja sekä kunnan eri hallinnonalojen, että mahdollisen uuden maakunnan, kolmannen sektorin, seurakuntien ja yksityisten toimijoiden välille.

Kohti parempia palveluita ja laajempia palvelukokonaisuuksia

Perhetalojen ja kampusten toimijoiden yhteisenä tavoitteena on varmistaa jokaiselle sopivat palvelut ja oikea-aikainen tuki.

Tulevaisuuden perhetalot ja kampukset ovatkin yksiköitä, joissa pystytään tarjoamaan valtakunnallisen lapsi- ja perhepalveluiden kehittämishankkeen mukaisesti parempia palveluita ja laajempia palvelukokonaisuuksia. Tämä tarkoittaa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen lisäksi kunnan järjestämisvastuulla olevia kulttuuri-, liikunta-, nuoriso- ja vapaa-ajan palveluja sekä jatkossa mahdollisen uuden maakunnan järjestämiä sosiaali- ja terveyspalveluja.

Keskeistä uudenaikaisessa palveluiden tuottamisessa on lasten, nuorten ja perheiden laaja-alainen hyvinvoinnin tuki. Suurin osa lapsista, nuorista ja perheistä saa jo nyt varhaiskasvatuksen, neuvolan, perusopetuksen sekä kouluterveydenhuollon kautta hyviä ja monipuolisia ennaltaehkäiseviä palveluita. Osa ihmisistä tarvitsee kuitenkin myös erityis- ja vaativan tason palveluita, kuten erikoissairaanhoidon, kuntoutusta, sosiaalipalveluja (mm. sosiaalityö, kotipalvelu, perhetyö, kasvatus- ja perheneuvonta, päihdepalvelut) sekä lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua.

Perhetaloja ja kampuksia luomalla pystytään muodostamaan uudella tavalla joustavia ja laajoja palvelukokonaisuuksia, joissa ammattilaisten monimuotoista osaamista osataan käyttää asiakaslähtöisesti ja oikea-aikaisesti. Palvelut ovat lähellä lapsia, nuoria ja perheitä, niistä saa helposti tietoa ja lisäksi lasten, nuorten ja perheiden on mahdollista vaikuttaa heitä koskevaan palvelumuotoiluun.

Perhetalo ja kampus –mallien keskeiset sisällöt

Perhetalot	Kampukset
• Varhaiskasvatus • Esiopetus • Perusopetuksen 1.–2. luokat • Joustava esi- ja alkuopetus • Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta • Etäisyys taajama-alueella < 3 km • 2 rinnakkaisluokkaa • Yhteisopettajuus • Sisältään mahdollisesti tulevan maakunnan sote-palveluita • Suuremmat yksiköt, monipuolisemmat palvelut	• Perusopetuksen 3.–9. luokat • Etäisyys taajama-alueella < = > 3 km • Vähintään 2 rinnakkaisluokkaa • Yhteisopettajuus • Luokanopettajien ja aineenopettajien yhteiskäyttö • Yhtenäiskoulu • Sisältää mahdollisesti tulevan maakunnan sote-palveluita • Suuremmat yksiköt, monipuolisemmat palvelut

Perhetalojen ja kampusten keskeiset kehittämisalueet

Pedagogiikka

- Kaikissa yksiköissä joustava esi- ja alkuopetus
- Lapsen koulupolun sujuvoittaminen
- Yhteistyön lisääminen esi- ja alkuopetuksen välillä
- Lapsen yksilöllisen huomioimisen lisääminen ja tuen oikea-aikaisuus
- Esi- ja alkuopetuksen kokonaiskestoksi 2–4 vuotta
- Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä

Yhteisopettajuus

- Kaksi tai useampi opettaja jakaa vastuun opetuksesta kahdessa, tiloiltaankin yhdistetyssä luokassa
- Koulunkäynnin ohjaaja tukee oppilaita

Tehostettu- ja erityinen tuki

- Suurempi yksikkökokoko (laajemmat tukipalvelut mahdollistuvat)
- Opettajien yhteiskäyttö (esi-, ala-, yläkoulu ja lukio)

Oppimisympäristöt

- Uudet palvelurakennukset
- Vanhojen tilojen uudistaminen

Kiinteistöt

- Lyhyet matkat taajama-alueiden palveluyksiköihin
- Hyvät liikenneyhteydet taajama-alueiden palveluyksiköihin
- Vähemmän huollettavia/peruskorjattavia kiinteistöjä
- Peruskorjausten aikataulut (ohjaa suurempiin palveluyksiköihin siirtymistä)
- Tilojen optimointi suhteessa asiakkaisiin (m²/asiakas)

Yhteistyö

- Laaja-alainen eri toimijoiden yhteistyö mahdollistuu

Uusien opetussuunnitelmien mukaista toimintaa uudistuvissa oppimisympäristöissä

Perhetalojen ja kampuksien toiminta on uusien opetussuunnitelmien mukaista ja tapahtuu helposti muunneltavissa oppimisympäristöissä, jotka tukevat ja edistävät lasten ja nuorten hyvää kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.

Oppimisympäristö on laaja käsite, joka sisältää konkreettisen tilan lisäksi fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Se koskee paitsi ergonomiaa, ekologisuutta, viihtyisyyttä ja esteettömyyttä myös valaistusta, akustiikkaa, sisäilman laatua ja siisteyttä sekä käytäntöjä ja välineitä. Rakennusten sisä- ja ulkotilojen ohessa oppimisympäristönä hyödynnetään myös luontoa.

Varhaiskasvatusta normittaa Varhaiskasvatuksen perusteet -asiakirja. Sen pohjalta tulevaisuuden oppimisympäristöjä kehitetään tukemaan varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Yksi keskeinen toimintamalli oppimisympäristöjen osalta on niiden suunnittelu ja rakentaminen yhdessä lasten kanssa. Näin halutaan varmistaa, että ympäristö tukee laajasti lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjaa heitä leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisuun. Varhaiskasvatuksen tilojen tulee olla monin tavoin muunneltavissa, jotta ne mahdollistavat monipuolisen toiminnan aina vauhdikkaasta liikkeestä rauhalliseen oleiluun ja lepoon.

Tulevaisuuden perusopetuksessa oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monipuolisen ja joustavan kokonaisuuden. Ne tarjoavat oppilaille mahdollisuuksia luoviin ratkaisuihin sekä asioiden tarkasteluun ja tutkimiseen eri näkökulmista. Tavoitteena on, että uudelaissa oppimisympäristöissä huomioidaan eri oppiaineiden erityistarpeet. Myös ruokailutilat, liikuntatilat ja pihan toimivuus raamittavat oppimisympäristöä.

Kuten varhaiskasvatuksessa, ala- kuin yläkouluissa osallistuminen ympäristön kehittämiseen on jokaisen, myös vammaisen ja erityistä tukea saavan oppilaan oikeus. Huolellisesti suunnitelluissa tiloissa lapset ja nuoret myös sitoutuivat paremmin toimintaan ja yhteisöön.

Kunnioittava ja yhteisvastuullinen ympäristö

Perhetalot ja kampukset tarjoavat jokaiselle lapselle ja nuorelle turvallisen kasvu-ympäristön. Yhteisesti sovituilla säännöillä ja toimintatavoilla luodaan kaikille ilmapiiriltään turvallinen, muita kunnioittava ja yhteisvastuullinen ympäristö. Kiusaamiseen, syrjintään ja väkivaltaan puututaan ja niiden ehkäisyyn on laadittu toimintatavat ja rakenteet, joita johdetaan määrätietoisesti ja systemaattisesti. Terveellisyydestä ja turvallisuudesta sekä yhteisön hyvinvoinnista huolehtiminen ja niiden edistäminen kulkevat punaisena lankana kaikessa toiminnassa.

Perhetalossa ja kampuksessa jokainen lapsi, nuori ja aikuinen viihtyy.

Lähteet

- Heinonen O-P; Ikonen A-K; Kaivosoja, Matti; Reina, T. 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi - Selvitys lapsi- ja nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä
- Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014
- Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2015
- Nummila, M. 2016. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja varhaiskasvatussuunnitelmien ECERS-R laatu
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016
- Tapaninen, R. 2017. Uudet opetussuunnitelma ja oppimisen ympäristöt

Liitteet

- Ennakkoarviointitaulukko